

SLÆGTEN GRAM FRA SÆBY (BORGMESTER HANS NIELSEN)

Af *C. Klitgaard*.

Blandt Vendsyssels mere fremtrædende Personer i første Halvdel af 1600'erne var Borgmester i Sæby *Hans Nielsen*, hvis Efterkommere — bl. a. Sønnesønnen, den lærde Professor *Hans Gram* — førte Navnet *Gram*, hvilket Borgmesteren ikke selv ses at have anvendt. I Aarenes Løb er der publiceret adskilligt om denne Slægt,¹ bortset fra alt, hvad der er skrevet om Professor *Hans Gram*, og særligt har afdøde Kontorchef *Herman Gram* næret stor Interesse for at samle Oplysninger om Slægtens Historie, men naaede ikke at faa Undersøgelserne afsluttet.

Tid efter anden har jeg under mine vendsysselske Arkivstudier, der økonomisk er blevet støttet af Carlsbergfondet, fra forskellige Kilder samlet en Del Materiale vedrørende Borgmester *Hans Nielsen*, og det er dette, som her forelægges Læserne, idet jeg bemærker, at jeg ikke fæster nogen Lid til *Herman Grams* i Stamtavlen over Familien *Gram*² angivne Ascendens for Borgmesteren eller til, at han skulde være Broder til Kapellanen i Kalundborg *Laurids Nielsen Gram* (1600—1661) lige saa lidt som til en af Kontorchef *Gram* i Brev til mig af 15. Februar 1926 fremsat Formodning om, at *Anerækken* var følgende:

- I. *Niels Gram*, der nævnes 1495 i et Testamente, som oprettedes paa Krogholm i Vrejlev Sogn af *Holger Eriksen Rosenkrantz*.³
- II. *Peder Gram*, der 1540 nævnes som Slotsfoged paa Hundslund Kloster.
- III. *Niels Gram*, der er hypotetisk.
- IV. *Hans Nielsen Gram*, Borgmester i Sæby.

Borgmester *Hans Nielsens* Afstamning er mig ubekendt, han var muligvis nok *Vendelbo*, thi han havde en Søster, *Maren Nielsdatter*, der døde i Sæby 1637. Hun var gift I med

¹ Saaledes i Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen S. 263, Genealogisk Tidsskrift 1914, S. 163 ff., jfr. Personalh. Tidsskr. 7. VI. 169 ff.

² Stamtavle over Familien *Gram*, (trykt som Ms. 1882).

³ Danske Magazin VI. 269.

Jens og II med Christen Hansen, Borger i Sæby, der overleverede hende, men døde før 1650.¹ I første Ægteskab havde hun Sønnen Elias Jensen og i andet Ægteskab Døtrene Dorte og Karen; for disse Børn var Borgmester Hans Nielsen Værge, og 17. Jan. 1638 tog han paa Sæby Byting Tingsvidne om, at han var blevet forligt med Christen Hansen om Delingen af Maren Nielsdatters Efterladenskaber saaledes, at Børnene skulde have Gaarden med Huse og Ejendom, og Enkemanden, der boede i Gaarden, skulde have alt Løsøret og have Ret til at bo i Gaarden uden Leje i 4 Aar, men mod at vedligeholde Gaarden; desuden skulde han have et Jordstykke i Kathaven i Sæby.

Med Hensyn til Hans Grams Afstamning maa det dog siges, at det ligger nærmest at tro, at han var fra Gram i Sønderjylland; — hans første Hustru var fra Ditmarsken. Borgmester Hans Nielsen var antagelig født i 1580'erne, thi i Fastelavn 1614 blev han Gildebroder i Guds Legems Lav i Aalborg; han kaldes da Borger i Sæby, og da Optagelsen i dette Gilde for udenbysboende krævede en vis social Position, tør man vel antage, at han da har været 25—30 Aar.

Hvad hans Ungdom angaar, fortæller han i en Ansøgning fra 1646,² at han har »udi min Ungdoms Tid min bedste Tid til Hove hen sleet (henslidt) baade i Kongens Tjeneste og andre Godtfolks« og derefter er blevet bosat i Sæby; det er muligt, at han har været i Flaadens Tjeneste; men den Omstændighed, at han senere i Skrivelsen omtaler Folk, der har sejlet med ham, beviser ikke, at han har været Sømand — hvilket undertiden anføres — thi hin Tids Købmænd sejlede ofte selv, og i Sæby var Hans Nielsen i hvert Fald Købmand, endda, som det synes, i ret stort Format. Tillige var han 1623 Ridefoged til Asdal for Frederik Rantzau og ses ogsaa til Tider at have opholdt sig der.³ 1623 foretog han et større Opkøb af Øksne i Vendsyssel for Christoffer v. Gersdorf til Søbygaard, og i den Anledning havde han 1637 Proces med Anders Thomsen i Aa i Serreslev Sogn, der i Børglum og Jerslev Herreder havde opkøbt 79 Øksne à ca. 10 Sletdaler til ham og mente at have nogle Penge tilgode paa Regnskabet.⁴

Paa et af de ældste Huse i Sæby, Matr. Nr. 35, paa Sydsiden af Algade og lidt Vest for Kirken, et Hus, der er opført i ét Stokværk med svære Egetræsbindinger og fremstaaende Bjælkehoveder hvilende paa svære Konsoller, sad tidligere over Indgangsdøren et Egetræsbræt, en saakaldt Porthammer, der 1905 blev foræret til

¹ Sæby Tgb. 1662 fol. 81.

² Indk. Breve til Danske Kancelli 24. Juli 1646.

³ 1638 var Rasmus Wilsech Ridefoged til Asdal, da han 5. Decbr. tog Borgerskab i Sæby (Sæby Raadstueprotokol).

⁴ Sæby Rp. 17. Maj 1637.

Vendsyssels historiske Museum i Hjørring af Købmand M. Olesen i Frederikshavn. Det berettes, at den i sin Tid var fjernet fra Bygningen i Sæby, fordi Kongens (Frederik VII's?) Karet ikke kunde komme gennem Porten, naar Hammeren sad der.

Paa Brættet staar udskaaet 3. Juli 1624 samt et Skjold med Bogstaverne H. N. B. og et Bomærke med samme Bogstaver sammensat; endvidere et Skjold med Bogstaverne I. H. S.¹ K. M. D., og midt imellem Skjoldene et Kristusmonogram omgivet af en Krans.

Til højre for førstnævnte Skjold staar med Uncialbogstaver (latinske Begyndelsesbogstaver): Gud bevar Din Ingang oc Udgang. Er Gud med os hvo kand daa ver imod os. Til venstre for det andet Skjold staar: Gud bevar dite Hus al sin Ære oc alt hvad der indenfor mon vere.

Det er Hans Nielsens og hans første Hustru Katrine Markvordatters Initialer, og Huset har altsaa tilhørt dem, men da B antagelig skal betyde Borgmester og ikke Borger, kan Porthammeren ikke være anbragt ved Husets Opførelse 1624, men først nogle Aar senere, da Hans Nielsen blev Borgmester.

Da de kejserlige Tropper faldt ind i Jylland og besatte Vendsyssel i Oktober 1627, flygtede saavel Herremændene som det mere velstillede Borgerskab med deres Værdigenstande og slog sig ned paa Læsø, i Norge — særlig i Marstrand — og andet Steds. Hans Nielsen fortæller, at han »udi Kejserens Indfald« blev tvunget til at være Borgmester i Sæby, og hvad han led af dem, er Gud bekendt.²

Han synes saaledes ikke at have været Borgmester før 1627, og da han afgik som Borgmester 1648, er det misvisende, at hans Sønesøns Søn siger,³ at han var Borgmester i Sæby i 32 Aar, men da der ved Forordn. af 7. Jan. 1619 indførtes de saakaldte Faste-lavnsborgmestre, d. v. s. at Raadmændene skiftedes til at være Borgmestre et Aar ad Gangen, er det muligt, at Hans Nielsen har haft et Par Borgmesteraar før 1627; i Sæby Tingbog 20. Juli 1653 oplyses dog, at han havde været Borgmester i 15 Aar, altsaa fra 1633 til 1648.

Hans Nielsen blev dog ikke boende i Sæby under hele den fjendtlige Besættelse, der varede til Pinse 1629, og under hvilken Oberstløjtnant af Fodfolket Montoya antagelig havde sit Kvarter i Byen. Borgmesteren fortæller nemlig i en Ansøgning,⁴ at han selv anden med en lille Baad sejlede over til Bahus og tilkendegav Kongen Fjendernes Anslag, »hvilket var ganske kært«, og det er

¹ Antagelig Jesu Initialer.

² Indk. Breve til Danske Kancelli 24. Juli 1646.

³ Personalh. Tidsskr. 7. VI. 170.

⁴ Indk. Breve til Danske Kancelli 29. Maj 1649.

vel tvivlsomt, om han derefter vovede sig tilbage før Fredsslutningen.

Han synes ret hurtigt at være kommet paa Fode igen i økonomisk Henseende og sad i de følgende Aar i en betydelig Virksomhed. Paa hin Tid forsynedes Størstedelen af Vendsyssel med Kalk, som indførtes til Sæby fra Mariagerfjord, Glatved Strand, Norge og flere Steder, og denne Omstændighed gav ogsaa anden Vareomsætning med Landsdelens Beboere. 1633 ses Hans Nielsen at have udført 4 Læster Sild fra Sæby til Trondhjem,¹ og i Sommeren 1632 fragtede han tre Skibe, der skulde hente Rug oppe paa Thorupgaard ved den indre Del af Limfjorden,² men det gik ikke saa glat som ventet, og 13. Febr. 1633 rejste han ved Raadstueretten i Sæby Tiltale mod de tre Skippere for Misligholdelse af Aftalen. Af Akterne ses, at Hans Nielsen d. 25. Juli 1632 havde fragtet Skipper Ole Olsen Baggi og Skipper Anders Christensen, begge Borgere i Sæby, til straks at sejle til Thorupgaard, hvor førstnævnte skulde indlade 90 Tdr. Rug og sidstnævnte 60 Tdr. og føre dem til Sæby for en Fragt af henholdsvis 13 og 7½ Sldr. Efter at have afsluttet Fragten rejste Hans Nielsen straks til Thorupgaard over Land for at købe Kornet, og da han havde ventet nogle Dage efter Skibene, rejste han hjem igen, og da laa Fartøjerne endnu i Sæby Aa. Saa kom Otto Lauridsen Snedker, Borger i Sæby, og tilbød at lade sig fragte for 7½ Daler, og derom blev han enig med Borgmesteren, hvorpaa de alle lovede at afsejle næste Dag. Det gjorde de ogsaa, men da de kom en halv Mils Vej fra Sæby, blev Ole Baggi og Otto Snedker liggende, hvorimod Anders Christensen, der havde den daarligste Baad, sejlede bort og fuldgjorde sin Rejse, medens Ole Baggi sejlede tilbage til Sæby Aa, og Otto Snedker løb til Hirtsholmene med Baaden fuld af Vand. Da Baadene var løbet ud fra Sæby, rejste Borgmesteren straks igen til Thorupgaard for at faa Rugen indladet, men da Anders Christensen kom dertil, og han af ham fik at vide, at de to andre Skippere ikke var afsejlet, maatte Borgmesteren se sig om efter en anden Skude og rejste først til Lemvig, 5 Mil fra Thorupgaard, og da han intet Fartøj kunde faa der, maatte han rejse til Nykøbing Mors, 6 Mil, og da det var Høstens Tid, maatte han betale 24 Skilling pr. Mil i Vognleje. I Nykøbing fragtede han Knud Jespersens Skude for 28 Daler og ½ Rdlr. i Drikkepenge, og da det var en stor Skude, maatte han have 2 Pramme for at lægte den over Grunden (antagelig Løgstør Grunde), og hver Pram skulde have 3 Sldr. Endelig kom han 12. September til Aalborg, men hans Spekulation var nu slaaet fejl, thi her havde man da faaet ny Rug, saa en Tønde Rug, der et Par Dage i Forvejen havde kostet 4 Daler og mere,

¹ Sæby Raadstuepr. 5. Juni 1633.

² Gaarden angives at ligge 5 Mil fra Lemvig.

nu kun kostede 3½. For dette Tab mente han, at han billigvis burde have Erstatning af Skipperne efter 4 Mænds Afsigelse. Ole Baggi lod i Retten fremlægge sit skriftlige Svar angaaende den Rejse, han for Hans Nielsen skulde sejle ad Aalborg Fjord, og han udtalte heri, at da han i Følge med Anders Christensen sejlede fra Sæby og kom Sydøst for Næsset, sprang hans Stagsejl, saa han drev øst og ankrede der paa 4 Favne Vand. Derefter gik Vinden sydøst, og han løb da i Aaen igen for der bedre at kunne reparere Sejlet. Saa kom Hans Niensens Hustru til hans Hus og sagde, at han ikke skulde sejle, for nu havde hendes Mand fragtet en anden Skude. Det var haardelig imod Ole Baggis Vilje, at han ikke fuldførte Sejladsen, men det skete paa Grund af Storm og Uvejr og anden Ulykke. Ole Baggi sagde yderligere, at han aldrig mere vilde lade sig fragte af Borgmesteren, fordi han 2 Gange havde gjort ham Uret, naar han havde fragtet ham. Hver af Parterne valgte saa 2 Mænd til at afsige Kendelse, og Sagen blev udsat til 27. Febr., men først 6. Aug. det følgende Aar (1634) afgjordes den ved Udmeldelse af Voldgiftsmænd. 1633—34 var Hans Nielsen Kirkeværge.¹

Foruden at være Borgmester var Hans Nielsen ogsaa 1635 Tolder i Sæby og tiltalte 12. Aug. Skipperne Jens Pedersen, Søren Rasmussen, Ole Baggi, Didrik Gertsen og Otto Pedersen for resterende kongelig Told af deres Skuder, ½ Rigsort pr. Læst.²

1638 kautionerede han for 60 Slettedaler, som Købmand i Sæby Maximilianus Jørgensen Heuffelder³ skyldte til en Skipper fra Vlieland i Holland for leverede Specerier og Varer,⁴ og 4 Juli samme Aar lod han tage Syn over et ham tilhørende Hus paa nordre Side af Gaden i Sæby, hvilket Jens Pedersen og Søren Thomsen, Borgere i Sæby, tidligere havde beboet, men Jomfru Berete Stygge nu paaboede. Huset var teglhængt og var nylig forsynet med en Jernkakkellovn.⁵

Ved Aar 1640 døde Hans Niensens Hustru Katrine Markvorsdatter⁶ og blev antagelig begravet i Kirkens Kor ligesom senere hans anden Hustru, men mærkeligt nok synes der ikke at have været Gravsten eller Epitafium over dem eller Hans Nielsen, da saadanne ikke omtales i Borgmester Chr. Lauridsen Rhuus' Beskrivelse af Sæby Kirke og dens Gravmæler 1694.⁷

Katrine Markvorsdatter, der 1623 sammen med 2 Præstekoner

¹ Kirkens Regnskabsbog Blad 30.

² Sæby Raadstueprotokol.

³ Søn af Apoteker i Sæby Jørgen Heuffelder (Tysker) og Wibeke Brumkost.

⁴ Sæby Tingbog 25. April 1638, fol. 93.

⁵ a St. 4. Juli 1638, fol. 130.

⁶ Nævnes i Sæby Tingbog 25. April 1638, Bl. 93.

⁷ Ms. i Sæby Præstearkiv, trykt i »Vendsyssel Folk og Land« III.

og Raadmand Herman Gesmells Hustru m. fl. deltog i en »Pigemalkning« paa Sæby Raadhus,¹ var Søster til Købmand og fra 1638 Raadmand i Sæby Johan Markvorsen og til Raadmand og Hospitalsforstander Claus Markvorsen i Aalborg, og de var fra Ditmarsken.²

Med Johan Markvorsen havde Hans Nielsen 1641 megen Strid og Uenighed, antagelig angaaende Arveforhold, idet Katrine Markvorsdatter ikke synes at have haft efterlevende Børn. I Beyndelsen af 1642 stod Hans Nielsen paa Bytinget og tilbød at voldgive deres Trætter til Raadmand Peder Christensen Knivholt og Borger i Sæby Knud Thomsen Holst, der var Ridefoged til Sæbygaard, men heri vilde Johan Markvorsen ikke samtykke; han vilde dog gaa med til at antage to Mænd, der skulde forsøge at forlige dem.³

1638 var Hans Nielsen ikke længer Tolder i Sæby, idet denne Stilling da beklædtes af Byfogeden Jens Thomsen Rosmus;⁴ maaske har Borgmesterens store Forretning og Toldembedets ringe Indtægt foranlediget ham til at fratræde Stillingen. 1641 ses han at have solgt 9 Staldøksne til Borger i Aalborg Herman Surich, med hvem han 1642 havde Proces om Købesummen 65 Rdl.⁵

1641 ægtede Hans Nielsen **A n n e J e n s d a t t e r (W o r m)**, med hvem han fik en Del Børn, som senere skal omtales. Hun døde i Sæby, hvor hun som Enke ejede Byens næststørste Gaard,⁶ og 27. Aug. 1686 blev »den dydige bedagede Matrone Ane Jensdatter, forðum salig Borgmester Hans Nielsens efterladte Enke« til sin Hvilested udi Kirkens Kor hæderligen bestediget.⁷

Hun angives i Personalh. Tidsskr. 7. VI. 170 at have haft Familienavnet **W o r m**, men om hendes Familieforhold ved jeg intet udover, at hendes Broder, Skræder Niels Jensen, 1642 var Indvaaner (kaldes ikke Borger) i Sæby og da ugift. Han købte nævnte Aar en Grund af sin »kære Svoger«, Borgmester Hans Nielsen og hans Hustru, den »ærlige, gudfrygtige, fromme, fine og dyderige Kvinde« Anne Jensdatter, og paa denne Grund, som laa paa søndre Side af Gaden næst Østen for salig Niels Pedersen Rhuus' Huse og Grund og næst Vesten for Borgmester Hans Nielsens Huse og Grund, opførte han Bygninger, som han 1642 lod tage Syn og Opmaaling over.⁸

¹ Viborg Landst. Dombog A. 1623, Bl. 461b, jfr. »Vendsysselske Aarbøger« 1919. S. 159.

² Aalborg Guds Legems Lavs Medlemsbog 1613 (Landsarkivet, Viborg) og Viborg Landstings Dombog A 1620, Bl. 207 f.

³ Sæby Tingbog 1642, S. 10; makuleret.

⁴ Sæby Raadstueprotokol.

⁵ Sæby Tingbog 1642, S. 7.

⁶ Grundtaksten 1682.

⁷ Sæby Kirkebog.

⁸ Sæby Tingbog 1642, fol. 152 og 164.

Ved denne Tid (1642—43) stod Hans Nielsen nok paa sin Lykkes Tinde; men saa kom Svenskernes Indfald i Jylland i Slutningen af 1643, deres Overgang paa den tilfrosne Limfjord 18. Januar 1644, der medførte den blodige Træfning ved Nørresundby, i hvilken den vendsysselske Folkevæbning led saa stort et Nederlag,¹⁾ og 20. Januar blev Sæby besat af det svenske Rytteri under Oberst Heinrich v. Sack. Obersten, der selv tog Kvarter paa Voergaard, tvang Borgmester Hans Nielsen til at skaffe en Baad og Mandskab, der skulde føre en svensk Kaptajn med en Del Brevskaber til Sverige, men Hans Nielsen viste sig ligesom under »Kejserkrigen« som en god Patriot. Han fik fat i en Skipper fra Aalborg²⁾ og andre Folk, som han vidste, han kunde stole paa, og han gav dem Ordre til at sejle til København med den svenske Kaptajn og hans Breve eller ogsaa tage Livet af ham og levere Brevene til Kongen. Kaptajnen blev saa o. 1. Februar ført til København som Fange; men da Oberst Sack opdagede, hvad der var sket, hævnede han det strengt paa Borgerne i Sæby og da særligt paa Borgmester Hans Nielsen, der under Svenskernes Ophold, som varede til Udgangen af Juli 1644, blev økonomisk ruineret, og som selv maatte flygte over Bahuus til København og efterlade sin højfrugtsommelige Hustru i Sæby.

I Besigtelser over Lenene i Jylland i Henhold til kgl. Missive af 7.—8. Okt. 1645³⁾ findes en Beretning om Svenskernes Forhold i Sæby, antagelig affattet af Borgmester Hans Nielsen og underskrevet af ham og Raadmændene Peder Christensen Knivholt, Andreas Jakobsen Giedsman, Gert Hermansen Gesmell og Peder Andersen Sundt, hvilken Beretning er saalydende:

Borgemester og Raad med Menigheden udi Sæby kendes og hermed vitterliggør, at eftersom kgl. Magtts..... Kommissarier..... Erik Grubbe (til Tjele) og Ole Rosenkrantz (til Engholm) — — haver været her udi Sæby d. 9. Novbr. sidst forleden og denne vores fattige By med dens Lejlighed besigtiget og erfaret, derhos befalet os, at vi skulle give tilkende, hvis os af de svenske Krigsfolk, som over os, desværre, en Tid lang haver kommanderet, og af dennem er vederfaren, da er for det første forskrevne svenske Krigsfolk ankommen her til Sæby Anno 1644, d. 20. Januari, med tyve (Ryttere?) og fire Kvartermestre, ladet opskrive alle de Gaarde og Huse, her i Byen var. Siden dernæst om Aftenen er tvende Regimenter Ryttere og Dragoner indkomne, hvoraf ikke aleneste hver Mands Gaarde og Huse blev forfyldt, men endogsaa paa Garden saavel som andensteds i og uden Byen blev beliggendes, Rytteriet udi 5 Dage og Dragonerne i 6 Dage, saa der blev fortæret

¹⁾ Chr. Petresch Christensen: Nørresundbys Historie I. 348 ff.

²⁾ Chr. IV's egenh. Breve 25. Febr. 1644.

³⁾ Rigsarkivet.

Fætalog, Korn og Foder saa meget, som i Byen var, saa de paa det sidste maatte hente af Landet, hvis de skulle opholde sig med; og udi midlertid de saaledes hos os laa, haver de udplyndret enhver udi sine Kvarterer, og den fattige Borgerskab, hvis Sølv, Pendinge og Godsforraad de havde, med Hug, Slag, Fængsel og Tvang af trængte; siden er udgivet en stor Foræring til Oberst Sack, som kommanderede det ganske Land, for han skulde borttage samme Folk heraf Byen, udi Sølv og Pending mere end 300 Rdl. Dernæst er paalagt Plovskat, af hver Plov et halvt Hundrede Rixdaler, og fire Rixdaler til Obersten, og straks samme Plovskat med sin Foræring var udlagt, haver de paalagt Byen ugentlig at udgive 300 Rdl., som siden blev efterkommet indtil mod Paaske, og da vi dette ikke længere kunde udstaa, haver forskrevne Oberst Sack paa Langfredag indsendt til os her i Byen halvtredsindstyve Ryttere, som eksekverede og skulde ganske ruinere Byen formedelst den Kaptajn, som her udkom og siden blev fangen og af vores Folk blev ført til Kjøbenhavn, saavel som og for Skatten, som resterede, hvorudover mesten Parten Borgerskabet med Hustruer og Børn blev forjaget fra Hus og Hjem, som en Part ikke endnu igen er tilstedekommen. Siden de, som igen var, blev paalagt ny Skat, saa de maatte derover laane og borge udi Landet saavel som udi Aalborg til samme Udgift baade Sølv og Pending, at man kunde redde og befri Hus og Gaard, som de truede at ville nederhugge og opbrænde; og endda imidlertid tvende Gange paany eksekverede Byen, indjaget dennem, som igen tilstede var, saavel som begge Præsterne hersammesteds i Fængsel, saa Kvinderne paa adskillige Steder maatte søge Middel at løse deres Mænd med. Item paa deres Udtog frataget os alt, hvis over var, Fetalje, Heste, Vogne, Klæder med alt mere, som forefandtes, og de medføre kunde, hvorover den fattige Borgerskab er ganske forarmet og paa adskillige Steder udi stor Borg og Gæld, som en Part aldrig kan betales, tilmed Havnen øde saavel som den tredje Part af Byen og mere er øde, som en Del tilforn er givne de velbyrdige, nu salig Kommissarier, Hr. Jørgen Urne og Albret Skeel, skriftligen tilkende. Dette vores Nødvendighed vi saaledes efterdi velbemeldte gode velb. Kommissariers Befaling højligen er foraarsaget at andrage og give tilkende, formodendes os hos den naadigste høje Øvrighed denne vores fattige Lejlighed maatte anses og udi Naade og Gunst annammes, Gud den allermægtigste ville det igen belønne, og vi fattige Folk med al Pligtskyldighed underdanigste findes. —

Sæby, d. 11. Novbr. 1645.

(Byens Segl).

Hans Nielsen (e H). Peder Christensen (e H).

Andres Giedszmandt (e H).

Gierdt Hermansen (e H). Peder Andersen (e H).

Det kan efter denne begrædelige Skildring forekomme mærkeligt, at Borgmester Hans Nielsen 1645 kunde bygge en ny Latin-skole i Sæby; man kunde maaske tænke sig, at Byen eller Latin-skolens Formue kunde afholde en saadan Udgift, skønt det synes lidet troligt, men Forholdet er dog snarere, at Bygningen har været vidt fremskredet inden Svenskerne Ankomst, og at den er fuldført 1645. At det er Hans Nielsen, der har bekostet den, synes at fremgaa af, at han over Døren anbragte en Plade, hvorpaa stod et Jesumonogram og Initialerne H. N. S. — K. M. D. 1646 samt Ordene: Ne vincaris malo, sed vince bono malum. Rom. 12.¹ (∩: Lad dig ikke overvinde af det Onde, men overvind det Onde med det Gode. Rom. 12 K. 21 V). En Ting til maa forundre; — Hans Nielsen sætter sin 1640 afdøde Hustru Katrine Markvorsdatters Initialer paa Huset og ikke sin daværende Hustru Anne Jensdatters. Dette kan næppe forstaas anderledes, end at hans første Hustru, der, som nævnt, formodentlig ikke havde Livsarvinger, har givet eller ønsket at give Midler til denne Skolebygning, og det er maaske for at tilvejebringe disse Midler, at Hans Nielsen ved denne Tid solgte 16 Agre og en Hovedager ved østre Ende paa Toften i Sæby Mark for 200 Rdl. til Tolder i Sæby og Ridefoged til Bangsbo Jens Christensen Prang, død 1653, der 1650 testamenterede Jorderne til Sæby Hospital.² Selv havde Hans Nielsen — Tidspunkt ubekendt — givet 2 smaa Stykker Agerjord i Kathaven til Sæby Kirke, antagelig for et Begravelsessted der.³ 1646 sendte Hans Nielsen under et Ophold i Arendal en Ansøgning til Kongen, der da var i Arendal, om at faa nogen Godtgørelse for det Tab, Svenskerne havde tilføjet ham som Følge af Historien med Kaptajnen.

Hans Nielsen Grams Ansøgning, der findes i »Indkomne Breve til danske Kancelli« 24. Juli 1646, lyder saaledes med moderniseret Retskrivning: Allernaadigste Herre og Konge, Gud allermægtigste naadeligen længe og vel spare Eders kongelige Majestæt fra al Ulykke baade til Liv og Sjæl, Amen!

Er jeg underskrevne fattige, gamle og bedrøvede Mand for Guds Skyld underdanigst begærendes Eders kongelige Majestæt vilde værdiges at høre denne min ringe, dog sandfærdelige Beretning. Først haver jeg udi min Ungdoms Tid, min bedste Tid, til Hoven »sleet« (slidt) baade udi Eders kongelige Majestæts Tjeneste og andre godt Folkes, og der jeg nu er bleven bosat udi Sæby og der været først udi Kejserens Indfald tiltvungen at være Borgmester; hvad jeg fattige bedagede Mand af dennem lidt haver, er

¹ Borgmester Chr. Lauridsen Rhuus' Optegnelser 1694, Vends. Folk og Land III 96.

² Sæby Kirkeregnskabsbog 1629—1764, Bl. 271.

³ Kirkeregnskabsbogen 1629—1764.

Gud bekendt, og siden nu i denne sidste Svenskens Indfald er mig af en Oberst, nemlig Henrich von Zack, et Brev tilskrevet, som jeg nu her til Stede haver, indeholdendes, at jeg skulde forskaffe en Kaptajn Folk, Baad, Fætølje med al Ting, som med en ganske Mængde Breve skulde til Sverige. Der jeg nu nogenlunde forstod deres falske Anslag paa mit kære Fædreland, bestilte jeg af de Folk, som mig tilforn af Barndom havde tjent og med sejlet, og dennem hemmeligen indgav, de samme Kaptajn skulde omkomme og Brevene til Eders kongelige Majestæt levere, eller og samme Person til København forskaffe, hvilket ogsaa er efterkommet. Der nu dette er opkommen, haver mine Uvenner og tilhjulpet, saa det er kommen for benævnte Oberst Sack, saa han mig for samme Sag saa haardeligen haver eftertragtet og borttaget min ganske Formue, saa jeg paa det sidste med Livsfare, som Gud ved jeg ofte udstod, er rømt til Båhus og derfra kommen til København, og der jeg igen er hjemkommen, og Gud allermægtigste havde givet os den ønskelige Fred, havde jeg ikke saa meget, jeg kunde hælde mit Hoved til. Er for Guds Skyld underdanigst begærende, Eders kongelige Majestæt vilde noget lidet betænke mig gamle bedagede Mand med en liden Bondegaard liggende udi Aalborghus Len i Kær Herred udi en By hedder Gaaser, som en Mand, nemlig Anders Pedersen, paabor, skylder ungefær 8 Tdr. Kom aarligen, og den uden Landskyld og Arbejde udi min og min fattige Hustrus Livstid, ellers jeg fattige Mand paa min Alderdom nødes min Føde hos godt Folk at bede, hvilket jeg fortror Eders kongelige Majestæt saa vel der udi at ville have nogen Medynk; forhaaber her udi nogen gode Svar af Eders kongelige Majestæt, hvilket Gud allermægtigste belønne Eders kongelige Majestæt. Den allermægtigste Gud troligen befalet.

Arendal, den 24. Juli Anno etc. 1646.

Eders kongelige Majestæts underdanigste Tjener

Hans Nielsen,
Borgmester udi Sæby.

Baa Brevets Bagside staar:

Borgmester i Sæby.

Hans kongelige Majestæts naadige Svar er, at han om den begærede Gaards Beskaffenhed først vil vide Lensmandens underdanige Erklæring og sig siden herpaa naadigen videre vide at resolve.

Arendalhav, 29. Juli 1646.

Otthe Kragh, m. p. a.

Endelig har Lensmanden paa Aalborghus Gunde Hansen Lange tilføjet:

Denne Gaard, her udi er suppliceret om, er en ringe Gaard liggendes i Hals Birk, skylder 1 Td. Aal og 4 Daler Gæsteri, er ingen Skov eller særdeles Herlighed til.

Aalborghus, 19. Febr. Anno 1647.

Hans Nielsen fik til sin Skuffelse ikke Gaarden i Gaaser, idet Oberstløjtnant Henrik Sandberg kom ham i Vejen.

1648 afgik Hans Nielsen som Borgmester, og da Lensmanden paa Sejlstrup Sten Holgersen Bille havde besværet sig over, at han ikke kunde faa nogen, der var dygtig til at være Borgmester, Byfoged eller anden Byens Øvrighed i Sæby, fordi de ikke fik noget for deres Bestilling, havde Kongen 28. Juni 1647 givet Ordre til Jens Høg til Vang og Mandrup Due til Halkær om snarest sammen med Sten Bille at rejse til Sæby og der undersøge, hvorledes Borgmester og Byfoged kunde faa noget for deres Tjeneste uden Kronens Skade, saa man kunde faa dygtige Personer til Embederne.¹ Sæby Raadstuearkivalier haves ikke for 1640—48, men 1649 synes der ikke at have været nogen Borgmester før 4. April, da den hidtil værende Raadmand Peder Christensen Knivholt første Gang optræder som saadan; han havde antagelig da en Tid været fungerende Borgmester.

1649 forsøgte Hans Nielsen atter at bevæge Kongen — det var jo nu Frederik III — til at yde sig Hjælp, og da denne Ansøgning, der findes blandt »Indkomne Breve til Danske Kancelli« 29. Maj 1649, indeholder yderligere Bidrag til Hans Niensens Karakteristik, meddeles den nedenfor med hans egen Retskrivning:

Allernaadigste Herre och Koning, Gud den allermegtt. Eders Konng. Maytt: naadeligen och faderligen med et languarende och Gud velbehageligt regimente till bestandig siels och lifuis velferdt, lenge och uell erholde och begaffue for Christi schyld,

Eftersom allernaadigste Herre och Koning ieg Eders fattige vnderzatte och plichtschyldige tiener hafde vnderdanigst andragit for Eders Kong: Maytt: elschelige, nu høyloufflig ihukomelsze, Her Fader, min tunge allerdomb och høybedrøffuede fatigdom, som ieg fatig mand er tilslagit udj diszsze tuende bedrøffuelig och fiendtlig indfalde, och nu sidste i sønderligheed for den troschab ieg meente och beuiste min allernaadigste Koning och mit fæderne land, der ieg hiemeligen ued skibsfolchen forraade den captein, som obrist von Zach ville haff fra Sæbye och till Gottenborig, och kom ved samme medell till Kiøbenhafuen med megit meere, som samme min vnderdanigste andragelsze jndholte. Da bekom ieg it

¹ Jyske Tegnelse 28. Juni 1647.

megit naadig, mild och kongelig anszuar aff høyloufflig ihukomelsze, min allernaadigste Here och Koning, paa en bundegaard i Wendszyszszel, och der ieg det mendst hafde formoedet, kom obriste leütenant Hendrich Sandbierig for mig och fich forn. bundegaard, saa er ieg fattig mand nu i denne dyre tid saa megit forarmed, at ieg iche formaar at holde auffuel till en bundegaard, enddog at ieg tilforn hafde saa goed formue, at ieg moxen skatet saa meget som toe af de andre beste borgere, mens formedelst denne capteins schyld blef saa gandsche vtplønderit och ald min formuffue mig fratagen, saa ieg med allerstørste lifsfare maatte røme fra min fatige hustrue och smaae børn, som da gich fruchtzommelig och nogle faa vgger derefter føede tuende drenge børn. Ieg end ochsaa sidst udj Keiszerens jndfald vofuedt mit lif paa det alleryderligste och med en liden baad kom selfanden thill Bahus och gaff Hans Maytt: fiendernis anszlag tilkiende, huilchet vaar gandsche kiert, som med S. Her Jens Sparis pas nochsom kan beuiszlig giøris. Huorfaare ieg paa det allerunderdanigste aff Eders Kongl.: May: begierer, at Eders Kongl.: May: ville af kongelige clemendtz vnde mig fatige mand en Hans May: ringe gaarde, ligendis i Tye i Hiarmel sogn i Hou, som Niels Nielszen nu paaboer, och schylder aarlig tie tønder biug, femb tønder haffre, et suin, halftrediemarch g. terj, it pund smør, at maate hafue och niude den afgift och retigheed, der aarligen afgaar till hielp till mig, min fatige hustrue och smaa børnes vnderholdning, voris liffs tid, huormed vederfahris mig fatige mand en megit stoer barmhiertigheedsvelgierning, den allerhøyeste Gud ville Eders Kongl. May: denne med alle andre barmhiertigheedsgierninger rigeligen belønne her thiemelig och hiszit euige, will derfor nu och altid haffue Eders Kong: Maytt: med alt elschende, hult och kierthaffuende den allerhøyeste Gud throligen befahlet.

Sæbye, den 29. may anno 1649.

E: Ko: May:

wnderdanigste och ringeste tiener

Hans Nielszen,

forige borgemester vdi Sæbye.

Paaskrift:

Denne gaard, som supplierris om, ligger 14 mielle her fra leenet oc derfor indet andet der af nydesz end det bare landgilde, Seglstrup, den 23. may 49.

S. Bilde
Holgersen.

7. Juli 1649 fik Hans Nielsen Bevilling til i sin Livstid at nyde den aarlige Afgift af ovennævnte Gaard, som dog i Følge Matriklen

1662 ikke laa i Hjardemaal Sogn, men i Hov i Sennels Sogn. (Jydske Reg. 1648—51, fol. 218b). 21. Aug. 1654 fik han endvidere Bevilling til, at hans Hustru Anne Jensdatter maatte nyde Indkomsten af Gaarden i Hov i Thy efter hans Død. (Jydske Reg. 1654).

Hans Nielsen blev dog boende i Sæby, og her fik han 1653 en Del Bryderi med Regnskabsvæsenet vedrørende Borgmesterembedet under Svenskekrigen. 16. Marts 1653 blev han stævnet for Gæld til Ridefoged til Sæbygaard Knud Thomsen Holst¹ Bo, idet Knud Holst havde gjort Udlæg for Byen under Krigen, og da Byens Regnskaber for den Tid ikke var i Orden, fik Hans Nielsen flere Ubehageligheder. Da der ikke var erlagt kgl. Byskat for Aarene 1646—47—48, og Lensmanden paa Sejlstrup, Sten Bille, pressede paa for at faa den erlagt, søgte Magistraten 1648 Kongen om Forskaaning, da Skatten ikke kunde betaales uden Borgernes Ruin, og 16. Juli 1648 bevilgede Frederik III, at Skatten maatte eftergives mod, at Byen frafaldt sit Krav paa Kronen for Forstrækninger til Rytteri og Soldater. 11. Decbr. 1651 krævede Ernst Ernstsen v. Baden, Borgmester i Horsens, der skulde indkræve Kronens tilgodehavende Skatter i de jyske Købstæder, Sæby Magistrat for Byskatterne for 1. Maj 1649—50—51, og da Rykkerbrevet ikke hjalp, gentog han 1653 Kravet om snarlig Betaling.² Der skulde saa gøres klart, hvorledes det forholdt sig med Byens Regnskaber, og af Sagens Akter ses, at Hans Nielsen, der 1648 var afgaaet som Borgmester, havde beklædt dette Embede i 15 Aar,³ og i den Tid havde han ikke aflagt Regnskab; men han tilbød den nuværende Borgmester Peder Christensen Knivholt og de 2 Raadmænd Andreas Jakobsen Gedsmann og Peder Andersen Sundt, at han straks skulde klarere for Byens og Kirkens Regnskaber.⁴

Da der ingen Arkivalier (Raadstueprotokol eller Tingbog) haves fra Sæby for Tiden 1654—1661 og 1663—1674, kan der ikke ad den Vej oplyses mere om Hans Nielsen, og hans Død er ikke fundet; han nævnes dog endnu i Tingbogen 1662 (Bl. 31) som Debitor for 9 Sletdaler til salig Samuel Hermansen Gesmells Bo, og ligeledes nævnes han i Tingbogen 2. April 1662 (Bl. 81), da Preben Banner til Stenshede og Jomfru Mette Stygesdatter Høg til Vinderslevgaard stævnedede ham for 11 Aars Jordskyld af den

¹ Knud Thomsen Holst var 1634 Fuldmægtig hos Regnskabsprovsten over Vendelbo Provsti, tog 1637 Borgerskab i Sæby, hvor han var Købmand og tillige 1637—53 Ridefoged til Sæbygaard, død o. 1653. Hans Enke Maren Mouridsdatter blev gift II med Tolder i Sæby Peder Christensen Reenberg, Broder til Borgmester Claus Christensen Reenberg i Viborg. Tolderen blev 1660 afsat for Underslæb.

² Sæby Tgb. 11. Maj, 13. Juli 1653.

³ Altsaa ikke i 32 som hans Sonnesøns Søn skriver, se foran S. 3.

⁴ Sæby Tgb. 20. Juli 1653.

Jord, som hans afdøde Søsters Mand salig Christen Hansen havde paaboet, og som Hans Nielsen senere havde haft og solgt.

I Ægteskabet med **Anne Jensdatter (Worm)** havde Hans Nielsen en Del Børn, der dog ikke alle kendes med Sikkerhed, men som førte Navnet **Gram**.

A. Niels Hansen Gram, f. Sæby 1642, d. Bjergby 18. Febr. 1712, Student Aalborg 1664, cand. theol. 1666, Sognepræst i Bjergby og Mygdal 1676, gift i Hammer 3. Okt. 1679 med **Anne Mule**, f. Septbr. 1661, d. Bjergby 8. Okt. 1731, 70 Aar 5 Uger, Datter af Christen Rasmussen Mule (1615—1667), Ejer af Attrup i Hammer S., og Margrete Jonasdatter (1623—1682).¹ I Aalborg Bisparkivs Skifter, Pakke VII b. Nr. 26 findes Skifte efter Niels Gram, hvorimod der ikke findes saadant efter hans Enke. Børn 1—10.

1. **Karen**, f. o. 1681, d. 17**, gift Bjergby 8. Jan. 1712 med Købmand i Aalborg **Kjeld Christian Mule**.
2. **Margrete**, f. o. 1683, gift Bjergby 10. Jan. 1713 med Faderens Eftermand i Embedet **Christen Gassum**.
3. **Anne**, f. o. 1684, var 1712 ugift og 1719 i Huset hos Pastor **Jens Stampe** i Hammer.
4. **Hans Gram**, f. 28. Okt. 1685, Historiker, Professor ved Kbh.s Universitet.
5. **Christian Gram**, f. o. 1687, d. i Aalborg 29. Novbr. 1718, ugift Købmandskarl.²
6. **Johanne**, døbt Bjergby Kr. Himmelf. 1689, gift efter 1712 med **Søren Fausing**, Podemester i Aalborg.³
7. **Iver Gram**, døbt Bjergby 1. April 1691, død før Faderen, men ikke indført som begravet i Bjergby.
8. **Mogens Gram**, døbt Bjergby Kr. Himmelf. 1697, Præst i Errindslev og Olstrup.
9. **Kirsten**, døbt Bjergby 11. S. e. Tr. 1700, var 1719 paa Astrupgaard i »Thy« (antagelig Salling).
10. **Laurus Gram**, f. Bjergby 19. Novbr. 1701, sidst Præst i Stege.

B. Frederik Hansen Gram, f. Sæby i Foraaret 1644, begr. i Raabjerg Kirke 4. Jan. 1697, 52 Aar; Student Aalborg 1667, Købmand i Skagen og efter 1694 i Aalbæk i Raabjerg S. Solgte 14. Jan. og 11. Novbr. 1691 sine 2 Gaarde i Sæby (Sæby Tgb.).

¹ I »Stamtavle over Familien Gram« er Pastor Niels Grams Børn urigtigt anført, idet **Sofie Gram** ikke var en **Gram**, men en **Birch**.

Anne Mules Søster Margrete, d. 1712, var gift med **Niels Svendsen (Ryberg)**, Forpagter og Ridefoged paa Dronninglund, hvilket forklarer, at Professor **Hans Gram** som Dreng besøgte Slægtninge der.

² Skifte i Aalborg 10. Jan. 1719.

³ Ikke viet i Aalborg eller Bjergby.

- Gift Skagen 12. Aug. 1692 med Ingeborg Christensdatter, død Skagen 1694, ingen Børn.¹
- C. Søn (Tvilling), f. Sæby i Foraaret 1644. Kan muligt være den Christen Hansen Gram, der 6. Okt. 1676 fik kgl. Bevilling til Vielse u. Tr. og L. til Dorte Kruse.² (En Laurs Christensen Gram blev o. 1694 Skoleholder i Fredericia og o. 1698 i Hjørring).³
- D. Niels Hansen Gram,⁴ f. Sæby 25. Juli 1646, d. Kr. Himmelf. 1692 i Skibby i Horns Herred, hvor han 1682 var blevet Degn. Student Aalborg 1667. Gift 4. Febr. 1683 med Dorte Jensdatter Bagge, f. 17. Novbr. 1663, d. 20. Jan. 1732 paa Jægerspris, Datter af Sognepræst i Høve Jens Sørensen Bagge og Anne Mikkelsdatter. (Se nærmere Arkivar P. S. Finne-Grønns Artikel i Personalh. Tidsskr. 7 VI. 169 ff).
- E. Katrine Hansdatter Gram, f. Sæby o. 1647, d. 1725 i 79. Aar, gift med Akciseskriver ved Christianshavns Port Christen Sørensen Hornbech, f. 16**, d. 28. Juli 1705. Ingen Børn.⁵
- ?F. En Peder Hansen Gram, f. 1647, var i 1670'erne Løjtnant i Sætaten og gift med Katrine de Bruyn; han kan med Hensyn til Alder og Navn have været Søn af Sæbyborgmesteren. (En Overbarber Gram omkom 1714 ved Ostindisk Kompagnis Fregat »Dansborg«s Forlis paa Raabjerg Strand og blev begravet i Skagen med Prædiken, Sang, Klokkeringning og Traktement.⁶ Skifte efter ham er forgæves eftersøgt i Københavns og Underadmiralitetetsrettens Skifter.

Om Hans Nielsen Grams og Anne Jensdatter Worms Descendens henvises iøvrigt til »Stamtavle over Familien Gram« (tr. Ms. Kbh. 1882), idet bemærkes, at den S. 14 nævnte Præst i Sundby-Hvorup Kjeld Nielsen ikke var gift med Karen Nielsdatter Gram, men med Anne Christensdatter Mule, ældre Søster til Karen Nielsdatter Grams Moder Anne Christensdatter Mule af Attrup.

¹ C. Klitgaard : Skagen Bys Historie, S. 30.

² Sjæll. Reg. 329.

³ Om ham og hans Børn se C. Klitgaard : Hjørring Bys Historie, S. 312.

⁴ Antagelig døbt Jens efter Morfaderen, men Jens og Niels brugtes da i Flæng, idet Niels dog nok ansaas for lidt pænere end Jens.

⁵ Personalh. Tidsskr. 7. VI. 171. Skifte findes ikke.

⁶ »Vendsysselske Aarbøger« 1922, S. 182.